

Імагологічна проблематика в драматичній поемі Лесі Українки «Бояриня»

У статті досліджено особливості висвітлення імагологічної проблематики в драматичній поемі Лесі Українки «Бояриня». До аналізу залучено розвідки як вітчизняних, так і закордонних науковців, які зосередили увагу на засадничих аспектах імагології. Теоретико-методологічною базою дослідження послужили праці В. Будного, О. Веретюк, Н. Кіор, Дж. Лірсена, Д. Наливайка, Д.-А. Пажо, В. Якимович, які торкаються різних аспектів імагології та імагологічного дискурсу. На їхній основі простежено специфіку таких понять, як літературна імагологія, етнообраз, національний стереотип, а також чинники, які впливають на зображення інших народів і країн. Особливу увагу звернено на конфлікт свій / чужий, який може реалізовуватися крізь призму історичних, суспільно-політичних та особистих протистоянь. Для дослідження імагологічної проблематики в «Боярині» Лесі Українки використано елементи біографічного, порівняльно-історичного, типологічного й герменевтичного літературознавчих методів, що дало змогу детально проаналізувати суспільно-політичні, етнопсихологічні, культурні відмінності, закладені в опозиціях «свій» / «чужий», «я» / «інакші». Проілюстровано, що імагологічна проблематика в «Боярині» Лесі Українки виводить твір поза конкретні хронологічні виміри й акцентує увагу на непоправній втраті національної ідентичності. Виявлено, що, зображаючи головних героїв поза Батьківщиною, Леся Українка створила образ мігрантів, а головний герой зображений як чужий і для козаків, і для царських слуг. Указано, що в п'єсі як на особистісному, так і на національному рівні функціонують опозиційні пари «тут» / «там», «у нас» / «у вас», Україна / Московія. Доведено, що ставлення до жінки теж сигналізує про відмінності двох культур. Проілюстровано, що російські звичаї і традиції головна героїня сприймає як «інакші», «чужі». Простежено, що насильна зміна національного одягу на російський підкреслює втрату ідентичності. Імагологічну проблематику закладено в такі лексеми, як «зайди», «хохлушки». Виявлено, що через головні образи твору порушено проблеми асиміляції і втрати національної ідентичності. Доведено, що стереотипний образ «чужого» залежить від наявних або ймовірних загроз, відтак проектується на сучасні історичні події.

Ключові слова: імагологія, драматична поема, «свій», «чужий», проблема, конфлікт, образ, ідентичність, етнопсихологія.

Вступ

У процесі глобалізації світу й мультикультуральності суспільства активізувалося вивчення імагологічної проблематики, яка завдяки міждисциплінарним підходам дозволяє пізнавати Себе через Іншого. На думку Н. Кіор, поява «Іншого» стала поштовхом до «первинної бінарної структуралізації світу на свій і чужий простір, свою і чужу культури» (Кіор, 2010: 295). Аналізуючи та оприявнюючи інформацію про «себе» та «іншого», етнічні характери, компаративісти окреслюють способи й шляхи збереження власної ідентичності (Пажо, 2011). Простежити ці процеси допомагає літературна імагологія, яка «досліджує образи Я, Іншого та проміжні між ними, їх ідентичність і своєрідність у творах художньої літератури з метою встановити принципи діалогу / полілогу між ними» (Забіяка, 2013: 218).

На появу й розвиток імагологічних досліджень вплинули географічні відкриття, нові маршрути подорожей, у результаті яких з'явилися історії про «несвоїх» / «інакших». Цей аспект розкрито в науковій розвідці Дмитра Наливайка «Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст.» (Наливайко, 1998). У добу романтизму все частіше застосовуються такі поняття, як «національний темперамент», «національна самобутність». В. Якимович констатує, що «основні концепти імагології «свій – чужий» відповідають концептам Захід / Схід, християнство / іслам» і визначають ракурс зображення (Якимович, 2019: 183). Етнопсихологічні уявлення відбиті в працях «Дві руські народності» М. Костомарова і «Світогляд українського народу» Івана Нечуя-Левицького, у яких виокремлено самобутні риси українців і росіян. У ХХ столітті ці дослідження знайшли продовження в працях таких діаспорних вчених, як О. Кульчицький, В. Липинський, І. Мірчук, М. Шлемкевич. Основними поняттями, якими оперує літературна імагологія, як указано в розвідці В. Якимович «Літературна етноімагологія, літературні образи та етнообрази: проблеми термінології», є «етнообраз» та «національний стереотип» (Якимович, 2018: 74). Вітчизняні й зарубіжні науковці доводять, що суспільно-історичні, політичні, воєнні протистояння впливають на формування т. зв. національного стереотипу. Ці поняття національного розкрито в працях Дж. Лірсена. Дослідник вказує, що стереотипні образи

«чужого» залежать від наявних або ймовірних загроз (Лірсен, 2011: 373). О. Деркачова зауважила, що війна, перебування під владою чужинців призводять до того, що «своєю» і «чужою» стає територія, «своїми» і «чужими» є люди, «своїм» і «чужим» є ворог» (Деркачова, 2020: 84). Ця проблема простежена як у класичних, так і в сучасних текстах.

Метою нашої розвідки є репрезентація конфлікту «своє» / «чуже», «я» / «інші» крізь призму національних, суспільно-історичних та особистих протистоянь у драматичній поемі Лесі Українки «Бояриня».

Мета зумовлює такі **завдання**: охарактеризувати підґрунтя бінарної опозиції «свій» / «чужий», проаналізувати особливості зображення українців і росіян у «Боярині» Лесі Українки, розглянути етнопсихологічні, культурні відмінності, які породжують конфлікти, окреслити перспективи подальших досліджень.

Основним *об'єктом* аналізу стала драматична поема Лесі Українки «Бояриня». *Предметом* дослідження – імагологічна проблематика цього твору.

Методи й методики

Для досягнення мети використано елементи біографічного, порівняльно-історичного, типологічного та герменевтичного літературознавчих **методів**. Науковим підґрунтям розвідки послужили праці українських і зарубіжних науковців, зокрема В. Будного, О. Веретюк, Н. Кіор, Дж. Лірсена, Д. Наливайка, Д.-А. Пажо, В. Якимович, які торкаються різних аспектів імагології й імагологічного дискурсу.

О. Веретюк звертає увагу на те, що «національна ідентичність письменника як усвідомлена етнічність визначається цілою низкою факторів; найвагоміші з них – мовний, географічний, культурний, державний, ідеологічний, релігійний та фактор історичної пам'яті» (Веретюк, 2005: 69). Ці чинники відіграють визначальну роль у трактуванні імагологічної проблематики в художніх творах. Для Лесі Українки «ідеал свободи особистості та свободи нації був ідейно-концептуальним» (Жулинський, 2020: 29). Для дослідження ідейно-художнього зрізу драматургії Лесі Українки послуговуємося дослідженнями таких учених, як М. Жулинський, О. Забужко, Н. Зборовська, Ю. Ковалів, С. Романов.

Виклад основного матеріалу

Хоча «Бояриня» Лесі Українки написана в місті Хельвані біля Каїра, проте закорінена в історію власного народу. Імагологічна проблематика виводить твір поза конкретні хронологічні виміри й акцентує на непоправній втраті національної ідентичності. Основна концепція п'єси, як зауважив М. Драй-Хмара, реалізована через зображення різних типів української інтелігенції, адже Степан, «одірвавшись од маси, од народу, сам ішов у чуже оточення й переймав чужу культуру, зрікшись своєї рідної. В особі Оксани можна вбачати іншого типу інтелігента, того, що довго боровся за принцип національного самовизначення», але так і не зміг «вирватися на волю й конав на чужині» (Драй-Хмара, 2002: 210). Зображаючи добу Руїни, Леся Українка наголошує не стільки на конкретних історичних подіях, як на їхніх проєкціях на долі головних дійових осіб – Оксани і Степана, які є дітьми козаків-побратимів, проте Степан приїжджає в Україну як московський боярин. В. Будний, аналізуючи національні образи та стереотипи з погляду етноімагології, зауважує, що «літературний образ мігранта має виміри етичні й політичні, естетичні й гуманістичні: реконструюючи біографії «людей без батьківщини» – мігрантів, вигнанців, біженців, література ставить не лише соціальну проблему експатріації й безпритульності, асиміляції і збереження ідентичності, а й ментальні проблеми інакшості, утрати центру, діалогу між тотожністю та відмінністю» (Будний, 2007: 61). Хоча Перебійний приймає Степана як «свого», проте Іван ідентифікує гостя як зрадника і «чужинця», адже він вбраний у боярське вбрання і служить цареві. Зі слів Степана дізнаємося, що в Україні його зневажливо називають зайдою, заволокою. Головний герой зображений як чужий і для козаків, і для царських слуг: останні не беруть його з собою на бенкет, а син Перебійного не привітав гостя, адже вважає його одним із тих, «що дома чесний статок протесавши, понадились на соболі московські» (Українка, 2021: 190). Імагологічна проблематика закладена в конфлікті, який оприявнений у суперечці Івана та Степана, котрі по-різному трактують історичні події: перший вважає, що не можна «лизати п'яти, чи лядські, чи московські» (Українка, 2021: 189), а інший виявляє поміркованість, бо «невже мушкет і шабля мають більше сили та чести, ніж перо і щире слово» (Українка, 2021: 191). Погляди Степана та Івана на історичні перспективи розвитку України кардинально різняться. У такий спосіб

Леся Українка вказує на відсутність єдності та розкол. Для Перебийного і його дружини Степан виступає представником нового покоління, яке здобуло добру освіту, відтак дбатиме про національні інтереси, навіть служачи царю. На думку С. Романова, у цьому епізоді Леся Українка зобразила таке негативне явище, як «відтік інтелекту», адже цар «для реалізації своїх амбітних планів над усе потребував освічених, працьовитих людей» (Романов, 2012). Хоча Степан намагається довести, що, навіть живучи в Москві, він корисний для свого народу, Іван вважає його зрадником. Для Оксани визначальною характеристикою Степана стає те, що він ніколи не проливав братньої крові. Дівчина закохана, тому не помічає ословлених боярином пересторог: «Я забув, що ти живеш на волі, що для тебе привабного нема нічого там, де я живу...» (Українка, 2021: 195). Відтак у творі як на особистісному, так і на національному рівні з'являється опозиційні пари тут / там, Україна / Московія. Оксана, яка погоджується після одруження покинути рідний край, спочатку зауважує схожість двох топосів, бо «віра там однакова, і мову я наче трохи тямлю, як говорять» (Українка, 2021: 197), проте переїзд розвіює всі її сподівання. О. Вознюк вказує, що переоцінка власних поглядів доволі часто відбувається на «на території Іншого», адже перебування поза рідним краєм «викликає ревізію попередньо здобутого досвіду, оскільки змінюється перспектива бачення, що створює нову візію» (Вознюк, 2008: 179). Опинившись на «чужій» території, у «чужому домі», «чужому» вбранні, головна героїня втрачає власне «Я». Коли вона дивиться в дзеркало, то не впізнає себе, відчуває страх і тривогу. Московія не приймає і не визнає «інакшого», тому й знищує всі мрії і сподівання на щасливе життя. Описуючи Оксану поза Батьківщиною, Леся Українка використовує фольклорні мотиви й асоціативно порівнює героїню з квіткою, яка не прижилася. Імагологічну проблематику підкреслюють такі лексеми, як «зайди», «черкашенки», «хохлушки». Зневажливе ставлення проявляється навіть у церкві. Сакральний простір московського храму описано як чужий і ворожий.

Опинившись поза Україною, Оксана втрачає відчуття безпеки. Навіть московську оселю їй не вдається облаштувати на український лад, як колись мріяв Степан: «От побачиш, яке ми там кубелечко зів'ємо, хоч і в Москві! Нічого ж там чужого у нашій хатоньці не буде...» (Українка, 2021: 197). Терем, який суттєво різниться від української хати, не дає Оксані необхідного відчуття захисту й

безпеки, а «втратити дім для українця – втратити себе, свою самість» (Андрусів, 2000: 98). Держава теж асоціюється з оселею, яка об'єднує і захищає націю, а вторгнення «чужого» сигналізує про небезпеку. Ю. Ковалів вказує, що лексема «руїна», яка окреслює історичний період, про який розповідає Леся Українка, стала «своєрідним кодом національної катастрофи» (Ковалів, 2013: 564).

Свекруха пояснює молодій невістці звичаї і традиції, яких вона має дотримуватися, адже «з вовками жий, по-вовчи вий», «що сторона, то звичай, а що город, то й норів» (Українка, 2021: 200). В. Будний підкреслює, що злам і відчуття безвиході у душі Оксани наступають тоді, коли вона «усвідомила, що разом зі своєю батьківщиною потрапила в політичну пастку тотального контролю» (Будний, 2007: 62). Покинувши Україну, головна героїня втрачає волю. Символічним є той факт, що Оксана все менше співає, перестає ословлювати свої почуття, втрачає здатність відстоювати власні та національні інтереси. Степан не помічає, наскільки важко дружина переживає втрату Батьківщини, адже зайнятий боярськими справами. Зміна одягу підкреслює процес відчуження – як національного, так і особистого. Посилення процесу асиміляції, втрату «свого» засвідчує й той факт, що батько Степана до кінця життя носив козацьке вбрання, а син і донька носять «чужий» одяг. Не випадково Оксана називає одяг коханого «боярським фантям» (Українка, 2021: 201), свій сарафан порівнює з попівською рясом, зауважує, що російський звичай запинати обличчя робить жінок схожими на туркеня. Хоча Оксана відмовляється носити традиційний російський одяг, проте свекруха вже придбала його для неї. Імагологічну проблематику активізує згадка про придане, серед якого українське вбрання, прикраси, проте вони стають непотрібними. Поза простором Батьківщини, на чужині, ці речі втрачають свою вартість. Коли дівчину «насильно» вдягають у російський одяг, вона не приховує, що відчуває не тільки дискомфорт, а й страх. Ці почуття поглиблює зауваження Степана про те, що «тут люде мстиві» (Українка, 2021: 211).

Російські звичаї і традиції описані як «інакші», «чужі». Вони викликають в Оксани несприйняття й огиду: вона не розуміє, чому потрібно втікати зі світлиці, коли туди приходять бояри, чому вони мають цілувати її в уста. Ставлення до жінки підкреслює суттєву різницю двох культур: бояри поводяться як азіати, а в ставленні козаків простежуються лицарські традиції. Оксана не звикла до насилля, а коханий підштовхує її до поцілунків з боярами.

В. Якимович зауважує, що в художніх текстах українських авторів часто використовується негативний стереотип «москаля» як «іншого», «чужого», небезпечного для жінок (Якимович, 2019: 182). Тому імагологічна проблематика п'єси торкається не тільки історичної та суспільно-політичної сфери, а й особистої, культурно-ментальної. Еміграція породжує «подвоєне буття чи інобуття: у зовнішньому, реальному, фізично присутньому просторі чужої культури і внутрішньому, символічному та метафізичному рідної» (Андрусів, 2000: 315). Степан, його матір і сестра пристосовуються і втрачають національну ідентичність. Ганнуся, яка виросла поза Україною, цілком асимілювалася. Через образи Оксани і Ганнусі Леся Українка змогла показати відмінності світовідчуття, способу мислення жінок, які народжені в козацьких родинах, належать до одного покоління, проте сформувалися в різних культурних середовищах. Степан одружився з україркою, яка, як слушно зауважив С. Романов, стала для нього «своєрідним еквівалентом / заміником вітчизни», а Ганна заручена з чужинцем (Романов, 2012). Вона використовує російський варіант імені й готова відгуляти весілля за російськими звичаями. Спілкуючись з Ганною, Оксана поринає в спогади про своє дівування й розповідає про українські обряди. У такий спосіб Леся Українка вводить у твір народні пісні, у яких відображено душу народу.

Зображаючи звичаї і традиції, Леся Українка використовує прийом контрасту – у нас / у вас. Згадки про Україну, рідний дім, дівування викликають в Оксани глибоку тугу і жаль. Її емоційний стан передано через зміну тональності пісні: традиційне виконання ліричного твору переходить у надривний крик, який асоціюється з «голосом однієї російської ув'язненої» («*La voix d'une prisonniere russe*»). Саме таку назву мало звернення Лесі Українки до тогочасних французьких поетів, які склали оди на честь приїзду царського подружжя: «Можна все згнітити за винятком голосу душі – він дасть себе почути і в дикій пустелі, і серед натовпу, і навіть перед царями» (Українка, 2021: 401). Перебування на чужині й московські правила життя головна героїня порівнює з «неволею бусурменською» (Українка, 2021: 212), з якої вона, на жаль, не може вирватися. Степан застерігає Оксану від необдуманих вчинків, які можуть зашкодити не тільки йому, а й родині, котра живе в Україні. Цей епізод підкреслює необмежену свавільну владу царя, постійний тиск, який відчувають

його слуги. В окремі моменти вони зображені як паяци, які розважають сп'янілого царя: «Як буде він під чаркою, то, може, я догоджу йому, він часом любить пісень «черкаських» слухати, та жартів...» (Українка, 2021: 216), «...я повинен «холопом Стьопкою» себе взивати та руки цілувати, як невільник...» (Українка, 2021: 212), «Скачи, враже, як пан накаже...» (Українка, 2021: 216). На думку Л. Дем'янівської, Степан втрачає національну гідність, і «для нього вже не існує трагедії розриву з Батьківщиною» (Дем'янівська, 2005: 226). Така поведінка для Оксани огидна, вона більше не бачить у Степанові сильного начала: «Ти хіба не ходиш під ноги слатися своєму пану, мов ханові?» (Українка, 2021: 218). У такий спосіб вибудовуються історичні паралелі, а проблема свободи / рабства накладається на долю України, «зокрема її становища як поневоленої держави у складі Російської імперії» (Приліпко, 2021: 24).

У спогадах Оксани сформувався романтизований образ Батьківщини, де вона жила щасливо, тому вона пропонує повернутися в рідний край, де Степан вже більше не почує зневажливе «хохол». Проте як застереження звучать слова «Москва сльозам не вірить», а царська рука знайде свого боярина будь-де. Коли до Степана приїздить козак з України і привозить супліку зі скаргами на царських воєвод, то в очах коханого Оксана бачить страх і усвідомлює, що її чоловік прислужитися рідному народові не зможе. На думку О. Забужко, «Бояриня» проілюструвала «цивілізаційний провал місії духовного лицарства» (Забужко, 2007: 361), а «концепт *лицарського служіння* замінено *рабським підданством*» (Забужко, 2007: 366). У цій ситуації згадка про незаплямовані руки Степана набуває негативної конотації і вказує на його бездіяльність: «От, здається, руки чисті, проте, все мариться, що їх покрила не кров, а так... немов якась иржа...» (Українка, 2021: 236).

Зважаючи на неспокійну політичну ситуацію, Степан забороняє дружині контактувати з її рідними і товаришкою, радить спалити листа, не передавати будь-які подарунки й гроші в Україну, вказуючи, що цим можуть викликати підозру в царя. Усвідомлення головною героїнею власного безсилля, неможливість вплинути на долю своєї Батьківщини стає кульмінацією твору. Захід сонця символізує поразку національної ідеї, втрату волі, за таких умов одужання головної героїні неможливе: «Татари там..., татари й тут...

Зломилась воля, Україна лягла Москві під ноги... Отак і я утихомирюсь хутко в труні» (Українка, 2021: 234). Н. Зборовська доводить, що «втеча у смертельну хворобу» (Зборовська, 2006: 234) може служити своєрідним способом подолання національного сорому, який Оксана відчуває не тільки за себе, а й за чоловіка, котрий став чужим для України.

Наукова новизна

При аналізі драматичної поеми Лесі Українки «Бояриня» виокремлено і охарактеризовано чинники, які впливають на появу та висвітлення імагологічної проблематики, зокрема історичні, суспільно-політичні, культурні, психологічні. Проведене дослідження допомагає осмислити механізми формування імагологічних образів, національних стереотипів. Екстраполяція досліджуваної проблематики в координати сучасності сприяє формуванню нових стратегій аналізу художнього тексту.

Висновки

Вибудовування імагологічного дискурсу відбувається під впливом найрізноманітніших факторів – як об'єктивних, так і суб'єктивних. Описуючи період Руїни, Леся Українка висвітлює історичні, суспільно-політичні й особисті протистояння, які закладені в конфлікті «свій / чужий», «я» / «інший». Це відображають такі опозиційні пари, як «тут» / «там», «у нас» / «у вас», Україна / Росія. Письменниця створила образи мігрантів, які «чужі» як на Батьківщині, так і поза нею. Зміна українського одягу на російський вказує на втрату національної ідентичності та асиміляцію. Головних героїв різнить те, що вибір Степана добровільний, а Оксані російські звичаї й обряди насаджуються насильно. Тиск та агресія стають основними ознаками «інакшості» ворожого середовища. Імагологічна проблематика виявляється як в ідейних, так і в морально-етичних протистояннях козаків та бояр, адже національні стереотипні образи залежать від наявних або потенційних загроз, а імагологічний дискурс служить їхнім індикатором.

Література

Андрусів, С. (2000). *Модус національної ідентичності: Львівський текст 30^х років ХХ ст.: Монографія*. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, Тернопіль: Джура.

- Будний, В. (2007). Розгадка чарів Цірцеї : національні образи та стереотипи в освітленні літературної етноімагології. *Слово і Час*, 3, 52–63. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11392/07-Vudnyu.pdf?sequence=1> (дата звернення: 30.10.2021).
- Веретюк, О. (2005). Скажи мені, хто я? (Проблема національної ідентичності літератури, літературного твору та його автора). *Слово і Час*, 12, 68–73. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/172143/13-Veretiuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 30.10.2021).
- Вознюк, О. (2008). Еміграційна візія іншого: теоретичний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія філол.*, 44. (Ч. 1.), 178–184. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/kps_2011_18_16.pdf (дата звернення: 30.10.2021).
- Дем'янівська, Л. (2005). Драматичні поеми. *Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. у 2-х кн. / За ред. О. Гнідан. Книга 1.* Київ: Либідь, 209–231.
- Деркачова, О. (2020). «Свій/чужий» ворог у сучасній українській ліриці. *Dziedzictwo kulturowe regionu pogranicza.* Gorzów Wielkopolski: Akademia im. Jakuba z Paradyża, 8, 83–101. URL: <http://cwn.ajp.edu.pl/2020/01/#84> (дата звернення: 30.10.2021).
- Драй-Хмара, М. (2002). Бояриня. *Літературно-наукова спадщина.* К.: Наук. думка, 203–218.
- Жулинський, М. (2020). Леся Українка у боротьбі проти духовного рабства. Про участь гуманітарних установ НАН України у підготовці та відзначенні 150-річчя від дня народження письменниці. *Вісник НАН України*, 11, 29–31. URL: [file:///C:/Users/HP/Downloads/vnanu_2020_11_7%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/vnanu_2020_11_7%20(1).pdf) (дата звернення: 30.10.2021).
- Забіяка, І. (2013). Імагологічний аспект вивчення сучасної чеської та української літератур. *Компаративні дослідження слов'янських мов та літератур*, 21, 213–219. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/kdsm_2013_21_31.pdf (дата звернення: 30.10.2021).
- Забужко, О. (2006). *Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій.* Київ: Факт.
- Зборовська, Н. (2006). *Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури. Монографія.* Київ: Академвидав.
- Кіор, Н. (2010). Літературна імагологія: вивчення образів інших етнокультур у національній літературі. *Питання літературознавства*, 79, 290–299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/P1_2010_79_39 (дата звернення: 30.10.2021).
- Ковалів Ю. (2013). *Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст.: підручник: у 10 т. Т. 2: У пошуках іманентного сенсу.* Київ: ВЦ «Академія».
- Лірсен Дж. (2011). Імагологія: історія і метод. *Літературна компаративістика.* Вип. IV: Імагологічний аспект сучасної компаративістики: стратегії та парадигми. Ч. II. Київ: ВД «Стилос», 362–376.

- Наливайко, Д. (1998). *Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст.* Київ: Основи. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk608627.pdf> (дата звернення: 30.10.2021).
- Пажо, Д.-А. (2011). Від культурних кліше до імажинарного. *Літературна компаративістика*. Вип. IV: Імагологічний аспект сучасної компаративістики: стратегії та парадигми. Ч. II. Київ: ВД «Стилос», 396–430.
- Приліпко, І. (2021). Конфлікт «Свій–Чужий» у драматургії Лесі Українки: етнонаціональний та світоглядний аспекти. *Слово і Час*, 1 (715), 22–38. URL: <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2021.01.22-38> (дата звернення: 30.10.2021).
- Романов С. (2012). «Голос однієї російської ув'язненої» (драматична поема Лесі Українки «Бояриня»). Електронний ресурс. URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/PrisonersLetter.htm> (дата звернення: 30.10.2021).
- Українка, Леся (2021). Голос однієї російської ув'язненої. *Повне академічне зібрання творів: у 14 т. Т. 7. Літературно-критичні та публіцистичні статті* / ред. В. Агеєва; передм. М. Моклиця; упоряд., комент. М. Моклиця, Н. Колошук, Т. Левчук. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 401–403. URL: <https://drive.google.com/file/d/1phks7dlygr7yLj75UfsPbiq2yMg-4pV-/view> (дата звернення: 30.10.2021).
- Українка, Леся. (2021). Бояриня. *Повне академічне зібрання творів: у 14 т. Т. 3. Драматичні твори (1909–1911)* / ред. Т. Данилюк-Терещук; упоряд. С. Романов та ін. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 185–239. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uWcBA4umODjS-1Qc3j1A1GMuizHyurYe/view> (дата звернення: 30.10.2021).
- Якимович, В. (2019). *Імагологічний дискурс прози М. Матіос та Д. Рубіної*. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук. 10.01.05. Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Кременець. Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 30.10.2021).
- Якимович, В. (2018). Літературна етноімагологія, літературні образи та етнообрази: проблеми термінології. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (52), iss.: 177, Sept., 73-76. URL: <https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174send-ph2018-177vi52-18.pdf> (дата звернення: 30.10.2021).

References

- Andrusiv, S. (2000). *Modus natsionalnoi identychnosti: Lvivskiy tekst 30-kh rokiv XX st.: Monohrafiia*. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet im. I. Franka, Ternopil: Dzhura (in Ukrainian).

- Budnyi, V. (2007). Rozghadka chariv Tsirtsei : natsionalni obrazy ta stereotypy v osvittelni literaturnoi etnoimaholohii. *Slovo i Chas*, 3, 52–63 (in Ukrainian). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11392/07-Budnyy.pdf?sequence=1> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Veretiuk, O. (2005). Skazhy meni, khto ya? (Problema natsionalnoi identychnosti literatury, literaturnoho tvorbu ta yoho avtora). *Slovo i Chas*, 12, 68–73 (in Ukrainian). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/172143/13-Veretiuk.pdf?sequence=1> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Vozniuk, O. (2008). Emihratsiina viziia inshoho: teoretychnyi aspekt. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filol.*, 44. (Ch. 1.), 178–184 (in Ukrainian). URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/kps_2011_18_16.pdf (data zvernennia: 30.10.2021).
- Dem'ianivska, L. (2005). Dramatychni poemy. *Istoriia ukrainskoi literatury. Kinets XIX – pochatok XX st. u 2-kh kn.* / Za red. O. Hnidan. Knyha 1. Kyiv: Lybid, 209–231 (in Ukrainian).
- Derkachova, O. (2020). «Svii/chuzhyi» voroh u suchasni ukrainskii lirytsi. *Dziedzictwo kulturowe regionu pogranicza*. Gorzów Wielkopolski: Akademia im. Jakuba z Paradyża, 8, 83–101 (in Ukrainian). URL: <http://cwn.ajp.edu.pl/2020/01/#84> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Drai-Khmara, M. (2002). Boiarynia. *Literaturno-naukova spadshchyna*. Kyiv: Nauk. dumka, 203–218 (in Ukrainian).
- Zhulynskyi, M. (2020). Lesia Ukrainka u borotbi proty dukhovnoho rabstva. Pro uchast humanitarnykh ustanov NAN Ukrainy u pidhotovtsi ta vidznachenni 150-richchia vid dnia narodzhennia pysmennytsi. *Visnyk NAN Ukrainy*, 11, 29–31 (in Ukrainian). URL: [file:///C:/Users/HP/Downloads/vnanu_2020_11_7%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/vnanu_2020_11_7%20(1).pdf) (data zvernennia: 30.10.2021).
- Zabiiaka, I. (2013). Imaholohichnyi aspekt vyvchennia suchasnoi cheskoï ta ukrainskoi literatur. *Komparatyvni doslidzhennia slov'ianskykh mov ta literatur*, 21, 213–219 (in Ukrainian). URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/kdsm_2013_21_31.pdf (data zvernennia: 30.10.2021).
- Zabuzhko, O. (2006). *Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii*. Kyiv: Fakt (in Ukrainian).
- Zborovska, N. (2006). *Kod ukrainskoi literatury. Proekt psykhoistorii novitnoi ukrainskoi literatury*. Monohrafiia. Kyiv: Akademvydav (in Ukrainian).
- Kior, N. (2010). Literaturna imaholohiia: vyvchennia obraziv inshykh etnokultur u natsionalnii literaturi. *Pytannia literaturoznavstva*, 79, 290–299 (in Ukrainian). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2010_79_39 (data zvernennia: 30.10.2021).
- Kovaliv Yu. (2013). *Istoriia ukrainskoi literatury: kinets XIX – poch. XXI st.: pidruchnyk: u 10 t. T. 2: U poshukakh imanentnoho sensu*. Kyiv: VTs «Akademiia» (in Ukrainian).
- Leerssen, J. (2011). Imaholohiia: istoriia i metod. *Literaturna komparatyvistyka*. Vyp. IV: Imaholohichnyi aspekt suchasnoi komparatyvistyky: stratehii ta paradyhmy. Ch. II. Kyiv: VD «Stylos», 362–376 (in Ukrainian).

- Nalyvaiko, D. (1998). *Ochyma Zakhodu. Retseptsiia Ukrainy v Zakhidnii Yevropi XI – XVIII st.* Kyiv: Osnovy (in Ukrainian). URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk608627.pdf> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Pageaux, D. H. (2011). Vid kulturnykh klishe do imazhynarnoho. *Literaturna komparatyvistyka*. Vyp. IV: Imaholohichni aspekt suchasnoi komparatyvistyky: stratehii ta paradyhmy. Ch. II. Kyiv: VD «Stylos», 396–430 (in Ukrainian).
- Prylipko, I. (2021). Konflikt «Svii–Chuzhyi» u dramaturhii Lesi Ukrainky: etnonatsionalnyi ta svitohliadnyi aspekty. *Slovo i Chas*, 1 (715), 22–38 (in Ukrainian). URL: <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2021.01.22-38> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Romanov S. (2012). «Holos odniiei rosiiskoi uv'iaznenoi» (dramatychna poema Lesi Ukrainky «Boiarynia»). Elektronnyi resurs (in Ukrainian). URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/PrisonersLetter.htm> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Ukrainka, Lesia (2021). Holos odniiei rosiiskoi uviaznenoi. *Povne akademichne zibrannia tvoriv: u 14 t. T. 7. Literaturno-krytychni ta publitsystychni statti* / red. V. Aheieva; peredm. M. Moklytsia; uporiad., koment. M. Moklytsia, N. Koloshuk, T. Levchuk. Lutsk: Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 401–403 (in Ukrainian). URL: <https://drive.google.com/file/d/1phks7dlygr7yLj75UfsPbiq2yMg-4pV-/view> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Ukrainka, Lesia. (2021). Boiarynia. *Povne akademichne zibrannia tvoriv: u 14 t. T. 3. Dramatychni tvory (1909–1911)* / red. T. Danyliuk-Tereshchuk; uporiad. S. Romanov ta in. Lutsk: Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 185–239 (in Ukrainian). URL: <https://drive.google.com/file/d/1uWcBA4umODjS-lQc3j1A1GMuizHyupYe/view> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Yakymovych, V. (2019). *Imaholohichni dyskurs prozy M. Matios ta D. Rubinoi*. Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. filol. nauk. 10.01.05. Kremenetska oblasna humanitarno-pedahohichna akademiia im. Tarasa Shevchenka, Kremenets. Berdianskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet, Berdiansk (in Ukrainian). URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf> (data zvernennia: 30.10.2021).
- Yakymovych, V. (2018). Literaturna etnoimaholohiia, literaturni obrazy ta etnoobrazy: problemy terminolohii. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (52), iss.: 177, Sept., 73-76 (in Ukrainian). URL: <https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174send-ph2018-177vi52-18.pdf> (data zvernennia: 30.10.2021).

Natalia Vivcharyk. Imagological Problems in Lesya Ukrainka's Dramatic Poem "Boyarynia". The article examines the peculiarities of the coverage of imagological issues in Lesya Ukrainka's dramatic poem "Boyarynia". The analysis

involved intelligence from both domestic and foreign scientists, who focused on the fundamental aspects of imagology. The theoretical and methodological basis of the study were the works of V. Budny, O. Veretyuk, N. Kior, J. Leerssen, D. Nalyvayko, D. H. Pageaux, V. Yakymovych, who touch on various aspects of imagology and imagological discourse. Based on them, the specifics of such concepts as literary imagology, ethnic image, national stereotype, as well as factors that affect the image of other people and countries. Particular attention is paid to the conflict of one's own / another's, which can be realized through the prism of historical, socio-political and personal confrontations. Elements of biographical, comparative-historical, typological and hermeneutic literary methods were used to study the imagological problems in Lesya Ukrainka's "Boyarynia", which made it possible to analyze in detail the socio-political, ethnopsychological, cultural differences inherent in the "own" / "foreign" and "I" / "different" oppositions. It is illustrated that the imagological issues in Lesya Ukrainka's "Boyarynia" go beyond specific chronological dimensions and emphasize the irreparable loss of national identity. It was found that portraying the main characters outside the homeland, Lesya Ukrainka created the image of migrants, and the main character is depicted as a stranger to both the kozaks and the tsar's servants. It is stated that the play has both oppositional and national opposition pairs "here" / "there", "we have" / "you have", Ukraine / Muscovy. It is proved that the attitude to women also signals the differences between the two cultures. It is illustrated that the main character perceives Russian customs and traditions as "different", "foreign". It is stated that the forcible change of national dress to Russian one emphasizes the loss of identity. Imagological issues are embedded in such tokens as "zaida", "hohlushka". It is revealed that the main images of the work raise the problems of assimilation and loss of national identity. It is proved that stereotypical images of "others" depend on existing or probable threats, so it is projected on modern historical events.

Keywords: imagology, dramatic poem, "own", "foreign", problem, conflict, image, identity, ethnopsychology.

Вівчарик Наталія Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, <https://orcid.org/0000-0001-8424-2397>; vivcharik@ukr.net